

Field: Music

Type: Research Article

Received: 04.08.2019 - Accepted: 06.11.2019

Raci Alkır'ın Hayatı Sanatı Ve Trt Repertuarında Kayıtlı Türkülerinin Ezgisel Analizi

Ahmet Selçuk BAYBURTLU

Nesibe Aydın Okulları Mersin Kampüsü

Email: selcuk.bayburtlu.025@gmail.com

Öz

Bu araştırma Raci Alkır'ın yaşam öyküsü, sanatsal özellikleri ve türkülerinin sanatsal özelliklerini saptamak amacı ile yapılmıştır. Bu araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel durum analizi tekniği uygulanmıştır. Kayıtlardan ve literatür taramasından elde edilen bilgiler araştırmanın amacına ulaşmak için kullanılmıştır. Kullanılan bilgiler (veriler), belgesel kaynak tarama, çözümlene tekniği ile elde edilmiştir. Araştırma için, Erzurum ilindeki kütüphane ve kültür müdürlükleri gibi basılı kaynakların bulunduğu kurumlara gidilmiştir. Erzurum TRT sanatçılarıyla sözlü görüşmeler yapılmıştır. Konuya yönelik kaynaklar için dijital ortam taranmış, konu ile ilgili makale, bildiri, yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. TRT repertuarında kayıtlı, konuya uygun olduğu düşünülen ve buna göre belirlenen 23 türkü içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmaktır. Türkülerin makamları, form yapısı, usulleri, ayakları (ezginin makamsal yapısı) sözleri incelenerek hece ölçüleri sayılmış ve konuları incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Raci Alkır'ın TRT repertuarına kayıtlı 20 tane kırık hava, 3 tane de uzun hava eseri olduğu; makamsal yapısının incelemesine göre; 1 adet Hicaz, 7 Segâh, 8 Hüseyini, 4 Uşşak, 1 Nikriz, 2 Buselik, 2 Karcıgar makamında türkülerinin olduğu; ayak yapısının incelemesine göre; 7 Misket Ayağı, 13 Kerem Ayağı, 3 Müstezat Ayağında türkülerinin olduğu; usul yapısının incelemesinden; 14/4' lük 1 adet, 2/4' lük 2 adet, 10/8' lük 4 adet, 6/8'lük 3 adet, 4/4' lük 9 adet türkü olduğu görülmektedir. Raci Alkır'ın TRT repertuarına kayıtlı eserinin konu ve hece sayısı incelendiğinde; 13' lü 1, 15' li 2, 14' lü 2, 12' li 1, 11' li 7, 10' lu 1, 9' lu 1, 8' li 1, 7' li 7 adet türküsünün olduğu anlaşılmıştır; konularının ise, aşk, dini duygular, yurt sevgisi, özlem, çevre sevgisi, memleket sevgisi, hasretlik çekme, doğa sevgisi olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Raci Alkır, Türk Halk Müziği, Erzurum Türküleri ve Biçimleri.

Abstract

This study aims to identify the artistic features, and the life story of Raci Alkır. To convey this study, literature scanning and descriptive status analysis have been used. Information obtained from the literature scanning and the records has been used to reach out its purpose. Data has been received through documentary source scanning and analysis. For this study, libraries in Erzurum and cultural authorities where there are a lot of written documents have been visited. There have been interviews with Erzurum TRT singers. Digital media has been scanned and topic-related articles, announcements and theses have been studied. Detected 23 songs recorded in TRT repertoire have been analyzed. Main purpose of this content analysis is to obtain the resolutions and connection to explain the collected data. The maqams, forms, styles and rhymes have been examined and counted in terms of syllabic meter. At the end of this study, it has been seen that Raci Alkır has 20 folk songs and 3 unmetered folk songs recorded in the repertoire; 1 tune hejaz, 7 segah, 8 huseyni, 4 uşşak, 1 nikriz, 2 buselik, 2 karcıgar songs according to their maqams; 7 misket ayağı, 13 kerem ayağı, 3 mistezat songs according to their rhymes 1 song from 14/4, 2 songs from 2/4, 4 songs from 10/8, 3 songs from 6/8 and 9 songs from 4/4 according to their styles. When Raci Alkır's songs are examined in terms of their syllabic meters and topics in TRT repertoire; one triodectet, 2 quindectet, 2 quartdectet 1 duodectet, 7 undectet, 1 dectet, 1 nonet, 1 octet and 7 septette songs have been added up; and as for their topics, love religion, being homesick, longing, nature love, nostalgia have been seen.

Key words: Raci Alkır, Turkish Folk Music, Erzurum Folk songs and Formats.

1. Giriş

Türk Halk Müziği, Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar farklı coğrafyalarda yaşamış, farklı kültürler ile etkileşimde bulunmuştur. Böylece büyük bir geleneğe dayalı kültürel özellikleri içerisinde barındıran bir kimliğe bürünmüştür. Bu konuda Özbek, Boratav ve Akdoğu şunları söylemektedir:

“Türkiye, geleneksel halk müziği yönünden zengin bir yapıya sahip olup kendi içinde bu alanla ilgili birçok türü barındırmaktadır. Bu türlerin en yaygın olanlarından biri türkülerdir. Türk sözcüğünden türetilmiş olan türkü terimi, Türk halkı tarafından geçmişten beri ortaklaşa yaratılan, sözlü ve ezgiler eşliğinde söylenen şiirler olarak tanımlanabilir. Toplumun ortak hafıza deposu olan türküler, ilk yaratıcısı belli olmayan ve tarih içinden süzülerek gelen zengin bir geleneğin ürünüdür” (Özbek 1994: 63, Boratav 1995: 150, Akdoğu 1996: 160-161).

Araştırma konusu olan Raci Alkır'ın türkülerinde de yukardaki bilim ve sanat adamlarının bildirdiği özellikleri görebiliyoruz. İlaveten Feyzioğlu şunları söylemektedir.

“Erzurum türkülerinde, özellikle 5/8'le ifade edilen Sümmanî ağzı dikkatleri çekmektedir. Yine Erzurum türkülerinde kent çevresinden derlenen türkülerde ses genişliği yüksek olduğu, kırsaldan, köylerden derlenen türkülerde ise ses sayısının gittikçe azaldığı görülmektedir ses genişliği, 3-9 ses arasındadır” (Feyzioğlu, 2012: 189).

Erzurum türkülerinde mayalar, tatyannlar, müstezatlar, kırık havalar, uzun havalar ve bar ezgileri yer almaktadır. Mayalar ise Erzurum Türk halk müziği karakteristik özelliklerini yansıtır. Erzurum halk müziğinde ezgi yapısı ve yöresel tavrın oluşmasında âşıkların önemi oldukça fazladır.

Erzurum, günümüze değin birçok halk müziği sanatçısı yetiştirmiştir. Bu sanatçılardan biride Raci Alkır'dır. Raci Alkır'ın oğlu Vahit Alkır'dan alınan bilgiye göre; Raci Alkır müziğe babası Şefik beyin tarikat toplantılarına katılması ile başlamıştır. Ses tonunun ilahi, gazel, tatyann, tasavvuf içerikli eserlere uygun olması sebebi ile bu tür eserleri okumaya ağırlık vermiş ve yaptığı derlemelerde' de etkili olmuştur. Erzurum'da ise “tatyann” ustası olarak bilinmektedir.

“Raci Alkır'ın sesinden kaset ve insanların duyup sevdiği ve kendisini üne kavuşturan türkülerin başında “Tatyann” ismi verilen türküler gelmektedir. Alkır'ı, “Tatyann Ustası” olarak anmak, bu işle uğraşanların gelenek haline getirdikleri bir durumdur. Bilimsel olarak “Tatyann” denilen türküler, gerek kelimenin etimolojisi gerekse türküler içerisindeki tasnifi bakımından açıklığa kavuşturulamamışsa da, Erzurum'da Raci Alkır'la “Tatyann” tabiri bir türkü formu olarak şöhret bulmuş, kimi şehirlerde de bu formda türkülere rastlanmaktadır” (Şengül, 2010:2).

Raci Alkır, Erzurum Halk Evi bünyesinde kurulan Faruk Kaleli yönetiminde koro çalışmalarına da katılmış, 1955 yılında Erzurum Halk Oyunları ve Halk türküleri derneğinde Ahmet Hulusi Seven'in yönetimindeki koro çalışmalarına devam etmiştir. 1961 yılında TRT Erzurum Radyosunun açılmasıyla "Doğudan Sesler" korosuna katılmıştır.

"1960 yılında bölgesel yayına başlayan TRT Erzurum Radyosu THM Korosu, Halk Oyunları Halk Türküleri ve Turizm Derneği çatısı altında, yetmişmiş saz/ses sanatçılarından oluşmaktaydı. O yıllarda bant kayıt imkânı olmadığından dolayı yayınların tamamı canlı olarak neşredilmekteydi. 1962 yılına gelindiğinde Doğudan Sesler ismiyle yayına başlayan THM korosu, aralarında Raci Alkır'ın da bulunduğu Halk Eğitim Merkezi Korosu'yla birleştirilerek kadrosu güçlendirilmiştir" (Alcan, Haşhaş, 2016: 85).

Alkır, 1966 da Erzurum TRT Radyosunun açmış olduğu stajyerlik sınavını kazanmış ve 1971 yılında kadrolu sanatçı olarak sanat hayatına devam etmiş kendi isteği ile 1981 yılında emekli olmuştur.

Alkır, Türk halk müziğini sevenlerin gönlünde yer edinmiş ve çeşitli isimlerle anılmış (Türkü Paşası, Tatyân Ustası, Erzurum' un Sesi, Paşamız, İftiharımız vb.) bir ses sanatçısıdır.

Raci Alkır, Türk Halk Müziğine 80' e yakın eser kazandırmıştır. TRT repertuarına girmiş, kaynak kişisi olduğu ve derlemeciliğini yaptığı 23 eseri bulunmaktadır. Birçok eserin derlemecisi olarak TRT' ye büyük katkıda bulunmuştur. Raci Alkır' ın sanat yaşamı boyunca TRT de pek çok televizyon ve radyo yayınları bulunmaktadır bunula birlikte 7 plak, 2 kaset ve 1 CD yayını bulunmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Erzurum'da doğmuş ve büyümüş TRT ses sanatçısı Raci Alkır'ın yaşam öyküsünün, sanatsal özelliklerinin, sosyal yaşamının ve TRT repertuarına kayıtlı türkülerinin sanatsal özelliklerinin ortaya çıkarılmasıdır.

1.2. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel durum analizi tekniği kullanılmıştır. Kayıtlardan ve literatür taramasından elde edilen bilgiler materyal olarak kullanılmıştır. Kullanılan bilgiler (veriler), belgesel kaynak tarama, çözümleme tekniği ile elde edilmiştir. Bu araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel durum analizi tekniği kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamaya çalışan,

olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimleyen araştırmalardır (Kaptan, 1995: 59).

1.3. Evren Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Erzurum müzik kültürü, Raci Alkır'ın sanat hayatı, kişiliği ve Raci Alkır'ın bestelemiş olduğu eserler oluşturmaktadır. Örneklemine ise Raci Alkır tarafından bestelenen TRT repertuarına kayıtlı 23 eserden oluşturmuştur.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma; Raci Alkır'ın yaşamı, sanatı ve TRT' ye ait kayıtlı 23 eserinin incelenmesi ile sınırlıdır.

2. Geleneksel Türk Halk Müziği (G.T. H.M)

Türk Halk müziğinin insan-insan, insan-doğa, insan-metafizik konularını incelemesi ve seslendirmesi ile ilgili (Tüfekçi, 1986; Arseven, 1977; Çakar, 2004; Özbek, 1994; Batur, 1998; Dilçin, 2007; Sözer, 1996; Güzel ve Torun, 2005; Macit ve Soldan, 2005; Atılğan, 1997 Şahin, 2010; Atılğan, 2000; Bayraktarkatal, 2002; Çoşkun, 1984; Öztuna, 1990) tanımların yapıldığı görülmektedir.

“Türkiye’deki müzik türlerinden biri olan Türk halk müziği eserleri (Türküler ve oyun havaları), Türk insanının sevincini, üzüntüsünü, heyecanını, coşkusunu, kızgınlığını, sitemini vb. duygularını dile getiren, aynı zamanda yaşanan mekânın fiziki ve beşeri özelliklerinden de bahseden, sözlü veya sözsüz ezgilerin tümüdür. Türk halk müziği, adından da anlaşılacağı üzere halkın içinden çıkmış, halka mal olmuş, halkı anlatan ve halkı tanımlayan bir müzik türüdür. Halkın içinden çıktığı için tekdüzen olmayan bir ezgi, usûl, ayak (makam) ve söz yapısına sahip olup anlatılması ve sınıflandırılması kolay olmayan, karmaşık bir yapıya sahiptir. Bir ezginin halk müziği olabilmesi için halkın duygularını ve düşüncelerini (acı, sevinç, coşkunluk, gurbet, öğüt, sevgi, vb), ortak uğraşlarını ve geçim yollarını (iş alanları, tarım, teknik, hayvancılık vb), uğradıkları ortak sıkıntıları ve kazandıkları başarıları (yangın, sel, deprem, tutsaklık, yengi, yenilgi, bayram vb), ortak kahramanlarını (toplum önderleri, destan erleri, kaçaklar vb), doğanın kendisini ve kimi doğa olaylarını (kar, kış, bahar, yayla, dağ, ırmak, yağmur vb), kimi hayvanlarla ilişkilerini (at, kedi, köpek, horoz vb övme, gülmece doğuran yerme yoluyla) ele alan sözlerle donanmış yalın, ancak içten gelen ezgiler ve bu ezgi ve sözlerin yaratımın ürünü (anonimlik) olması gerekmektedir” (Birdoğan, 1988).

2.1. Türk Halk Müziği Kaynakları

Türk halk musikisinin iki büyük kaynaktan beslendiği görülür:

1 Aşıklar, 2 Türkü yakıcılar. Bu iki grup halk sanatçıları, çeşitli eski ezgilerden, akıllarda kalanları, bilmeyerek, bir başka söz altında birleştirmek suretiyle yeni yeni türkülerin meydana gelmesine sebep olurlar. Bu işi yaparken daha önceden bilinen kuralları uygulamayı düşünmezler, uygulayamazlar. Zira, nazari müzik bilgileri yoktur. İçgüdü ile yaparlar bu işi. Aşıklardan bir çoğu eskiden yaşamış büyük ozanların deyişlerini, yetiştirdikleri yörenin müziği ile söylerler (Tüfekçi, 1986; 1483).

Ozan

“Eski, bilhassa, İslâm’ı kabulden önce, Türk halk musikisi ve şiirinde, halk şair-musikişinasına verilen adların en marufudur. Ozana sonraları “saz şairi” ve “âşık” denmiştir” (Öztuna, 1990: 174). “Türklerin İslam dinini kabul etmelerinden önce hece vezni ile düzenledikleri koşuklarını “Kopuz ve Çöğür” denilen sazlar ile okuyan halk şairlerine Ozan denir. Ozan’a Kam, Baksı gibi isimlerde verilir” (Kuzucu, 1997: 2).

Saz Şairi (Âşık)

“Aynı manada “âşık” da kullanılır. Batı Türklerinin halk şair musiki şinaslarına verdikleri isim” (Öztuna, 1990: 270). “Kelime anlamı olarak, bir kişiye veya şeye karşı şiddetli sevgi duyan kimsedir. Tutkun, müptela, seven kimse. İstilahta ise bir hazırlığı olmaksızın şiir söyleyen, ekserisi saz eşliğinde şiirlerini Tasavvufi yönleri okuyan ve halk hikâyeleri anlatan kişidir” (Kuzucu, 1997: 2).

2.2. Geleneksel Türk Halk Müziğinde Ayak, Dizi ve İsimler

Halk müziğindeki eserler, belirli dizilerin uyumu içerisinde belirli makamlara göre yazılmaktadırlar.

“THM nazariyatında makam kavramının karşılığı ise “Ayak” tır. “Ayak” kavramı, daha önce Türk halkı arasında müzikle uğraşanlar ve genellikle âşıklar tarafından herhangi bir halk ezgisine başlamadan önce o tonaliteye hazırlamak amacıyla yapılan açış- gezinti yapılan ezgiye, doğu ve Güney Doğu Anadolu’da özellikle Maya, İbrahimi, Divan, Destan gibi ezgisel biçimler söylenirken dörtlük önlerinde ve aralarda kırık hava yapısında sazla çalınan ezgilere, aşık atışmalarında veya hoyrat manilerinde dörtlüklerin ana konusunu oluşturacak önden verilen anahtar kelimeye (ayak verme) denilmektedir. Bu konuda fikir yürüten birçok araştırmacı ayak teriminin “üvertür, giriş ezgisi, aranağme, hazırlayıcı ezgi” anlamlarına gelen ve çok defa kendilerine özgü ezgi tiplerinden söz etmektedirler. Ancak bu ezgilerin tamamına baktığımızda, ondan sonra söylenecek veya çalınacak ezgilere hazırlama belli bir dizisel kalıba alıştırma amaçlandığı görülmektedir. Bütün bu ve benzeri örneklemelere bakıp incelediğimizde ayak kavramının; yöntem, izlenen yol, uyulması gereken kalıp, vb. gibi bir çerçeve

içerisinde görülebilen anlamlar yumağı şeklinde algılandığı görülmektedir” (Demirel, 2010: 5).

“Türk Halk Müziği’ndeki ezgilerde, belli karakteristik sesleri bünyesinde bulunduran dizi grupları vardır. Genellikle bu gruplara "Ayak" adı verilmektedir” (Emnalar, 1998: 526).

“Âşıklık geleneği içerisindeki ‘Ayak Açma’ olgusu ise, geleneğe göre en yaşlı ya da ev sahibi konumunda olan âşığın “düz-ayak” ya da “geniş ayak” denilen kafiyeyi sağlayacak kelimelerin bol olduğu bir ayak açılışı yapmasıdır” (Artun, 2009: 94).

Halk müziğinin de ayak kavramına karşılık gelen makamlar;

Müstezat ayağı: Rast Makamı, Nikriz Makamı, Mahur Makamı Zâvil Makamı, Acemaşiran Makamı, Nihavent Makamı, Sualtaniyegâh Makamı, Ferahfezâ Makamı, Buselik Makamı, Hisar-Buselik Makamı, Şehnaz-Buselik Makamı, TahirBuselik Makamı, Beyatî-Buselik Makamı, Nevâ-Buselik Makamı,

Garip ayağı: Hicaz Makamı, Uzzal Makamı, Şehnaz Makamı, Zirgüle Makamı, Hicazkâr Makamı, Şedaraban Makamı, Suzidil Makamı, Evcara Makamı,

Misket Ayağı: Segâh Makamı, Müstear Makamı, Hüzzam Makamı, Eviç Makamı, Ferahnâk Makamı,

Kalenderî Ayağı: Sabâ Makamı, Dügâh Makamı, Bestenigâr Makamı.

Kerem Ayağı: Uşşak Makamı, Bayatî Makamı, Nevâ Makamı, Tahir Makamı, Hüseyini Makamı, Gülizar Makamı, Muhayyer Makamı, Kürdi Makamı, Kürdili Hicazkâr Makamı, Karciğâr Makamı, Bayatî-araban Makamı” şeklinde ifade etmiştir” (Tanrıkorur, 1998: 69-70).

2.3. Raci Alkır’ın Eserlerinde Kullanılan GTHM Yöresel Tavrılar

Raci Alkır’ın eserlerinde kullanılan yöresel tavrılar aşağıdaki gibidir.

2.4. Azeri tavrı

Genellikle, ezgiler altı ses içinde oluşur. “Si” karar perdesinden (Sol) altıncı sese kadar çıkar ve inici bir seyirle “Si” perdesinde karar verir. Yeden olarak La# kullanılır. Şanlıurfa yöresinde, Azerî dizisine Geleneksel Sanat Müziğimizde olduğu gibi Segâh denilmektedir (Sümbüllü, 2006: 51).

2.4.1. Âşıklama tavrı

Âşıklama tavrının en belirgin özelliği, mızrabın aşağıdan yukarıya bütün tellere degecek şekilde kullanılmasıdır. “Deyiş tavrı olarak da bilinen âşıklama tavrı, mızrabın tüm tellere

üstten aşağıya doğru vurulması ve ardından iki veya üç tel grubuna da mızrabı aşağıdanyukarıya doğru taktırarak çekilmesi sonucu seslendirilen bir bağlama tavrıdır. Bu tavrı genellikle Sivas, Erzincan ve çevresindeki bölgelerde görülmektedir. Âşıklama tavrılı halk ezgileri genellikle 2/4, 4/4 ve 7/8'lik usul kalıplarında görülmektedir” (Karkın, Pelikoğlu, Haşhaş, 2014: 145).

2.4.2. Karşılama Tavrı

Karşılama tavrı, mızrap vuruşunun üstten aşağıya doğru tellere taktırmak (telleri sıyrarak) suretiyle seslendirilen bir bağlama tavrıdır. Rumeli bölgesine has olan bu tavrı, genellikle 9/8'lik usul kalıbındadır. Yurdumuzun birçok yöresinde “karşılama” adıyla TRT repertuarında yer alan halk ezgileri bulunmaktadır (Giresun karşılması, Merzifon Karşılması, Yayla Karşılması vb.) ancak burada anlatılan “karşılama tavrı” özellikle Trakya bölgesine has olan “Trakya Karşılması” adlı halk ezgilerinin icrasında kullanılan özel bir tavrı olarak ortaya çıkmaktadır (Karkın, Pelikoğlu, Haşhaş, 2014: 144).

2.4.3. Tatyân

“Güney Azerbaycan ağzı, Acem ağzı; bu ağza ait özel ezgi kalıbı. Tat sözcüğü Türk olmayan, yabancı, acem; köylü, hizmetçi anlamlarına gelmekle birlikte, tatyân deyimini İran Azerbaycanı halkının Anadolu'dan farklı olan dil ve müzik üslubu için kullanılır” (Özbek, 1998: 178).

Anadolu'dan farklı olan dil ve müzik üslubu, tarikatlarda yapılan müziklerden yani tasavvuf içerikli gazel, ilahi ve zikirlerden alınan haz, tat ve huşu Allah aşkı ile yanmak anlamına gelmektedir. “Hüzzam, Segâh çeşnili bir makam (özel ezgi kalıbı) daha ziyade divan şiiri güfteli, “aman aman” “adi-hadi leyli leyli” “efendim gel”, “bir tanem gel gel” gibi dolgu kelimeler kullanan hepsi için geçerli olmasa bile, bu ortak özellikleri haiz sözlü eserler için “Tatyân Havası” tasnif başlığını kullanabiliriz. Türkiye genelinde tespit edebildiğimiz Tatyân havalarının hepsi sözlü olup, 7 adedi Erzurum olmak üzere 4'ü Erzincan, 2'si Elazığ, 2'si Sivas, 2'si Çorum, 1'i Amasya, 1'i Trabzon, 1'i ise Artvin repertuarında bulunmaktadır. Büyük ekseriyetinin güftesi divan şiiri nazım türü olan gazel'dir, Halk Edebiyatı nazım türleri de güfte olarak kullanılmıştır” (Turhan, 2007: 12).

3. Raci Alkır' In Türkülerinde Kullanılan Makamlar

3.1. Hicaz Makamı: Hicaz, hem bir makam ismi, hem de dört makamlık bir aileye verilen isimdir. Bu makamlar Hicaz, Hümayun, Uzzal, Zirgüleli Hicaz'dır. “Makamın durağı Dügâh perdesidir. Seyri inici, çıkıcı, bazen de çıkıcı olarak kullanılmıştır (Özkan, 1998: 140). Genel yapısı aşağıdaki gibidir.

3.2. Uşşak Makamı: Yerinde uşşak dörtlüsüne, Neva’da buselik beşlisinin eklenmesiyle oluşan bir makamıdır. Kararı La (Dügâh), Güçlüsü Re (Neva), Yedeni Sol (Rast), Tiz Kararı La (Muhayyer), Seyri Çıkıcı, Donanımı Si koma bemolüdür (Yılmaz, 2014: 112). Genel yapısı aşağıdaki gibidir.

3.3. Segâh Makamı: Durağı: Segah perdesidir. Seyri: Çıkıcıdır. Dizisi: Yerinde tam Segah beşlisine Eviç” de Hicaz dörtlüsünün, Neva da Uşşak Bayati dizisinin, yerinde Eksik Segah beşlisinin, Segah ta Eksik ve Tam Ferahnak beşlisinin, Neva da Buselik dörtlüsünün veya dizinin birbirine eklenmesi ve karışık olarak kullanılmasıdır” (Sağır, 2004:77). Genel yapısı aşağıdaki gibidir.

3.4. Hüseyinî Makamı: Durağı: Dergâh perdesidir. Seyri: İnici-çıkıcıdır. Dizisi yerinde Hüseyinî beşlisine Hüseyinî” de Uşşak dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelir” (Özkan, 1998:131). Genel yapısı aşağıdaki gibidir.

3.5. Hüzzam Makamı: Yerinde hüzzam beşlisine Eviç perdesinde Hicaz dörtlüsünün eklenmesiyle meydana gelmiştir. Ayrıca neva perdesi üzerindeki hicaz dörtlüsünün Hümayun dizisi hâlinde uzantısıyla da gerdaniye perdesi üzerinden buselik beşlisi meydana getirir. Seyri: İnici çıkıcıdır (MEB, 2012: 25). Genel yapısı aşağıdaki gibidir.

3.6. Buselik Makamı: En eski makamlarda biri olan Buselik makamı, Buselik beşlisiyle, Hicaz dördlüsünün veya Kürdi Dördlüsünün birleşmesiyle oluşmuştur. Dizisi çıkıcıdır, durağı Dügâh (La) perdesidir. (Karadeniz, 1965: 109). (Aktaran, Dinç, 1997: 5). Genel yapısı aşağıdaki gibidir.

3.7. Karcıgar Makamı: Makamın durağı Dügâh perdesidir. Yerinde Uşşak dördlüsü Neva perdesinde Hicaz beşlisi eklenmesinden meydana gelmiştir (Özkan, 1998:176). Genel yapısı aşağıdaki gibidir.

3.8. Nikriz Makamı: Makamın durağı Rast perdesidir. Yerinde Nikriz beşlisi, beşinci derecede Neva perdesi üzerinde, bir Rast dördlüsünün ve yine aynı perdede bir Buselik dördlüsü eklenmesinden meydana gelmiştir (Özkan, 1998:384). Genel yapısı aşağıdaki gibidir.

Yukarıda verilen makamlar ise Raci Alkır'ın eserlerinde yer alan makamlardır.

4. Geleneksel Türk Halk Müziğinin Ezgisel Yapısı

Veysel Arseven' e göre; Sözlü Türk halk müziği ölçülü ve ölçsüz olmak üzere iki önemli özellik gösterir. Ölçülü olanlarına “Kırık Havalar”, ölçsüz olanlarına ise “Uzun Havalar” denilmektedir. Uzun havalar doğaçtan, yani konuşur gibi bir yöntemle söylenir ve Anadolu'nun değişik bölgelerinde ayrı adlar altında tanınır: Bozlak, Maya, Hoyrat, Divan, Ağıt... gibi. Uzun havalar genellikle Karacaoğlan, Dadaloğlu, Emrah, Ruhsati, Summani ve daha birçok ünlü halk ozanının değişleri üzerine söyleniyorsa da, halkın kendi iç dünyasını yansıtan sözleri de içerirler (Aktaran: Özer, 2015: 10).

4.1. Geleneksel Türk Halk Müziğinin Ritmik Yapısı

4.2. Usûl: “Vuruşlardan meydana gelen birer kalıptır. “Veya muayyen düzümlerden yapılarak kalıp halinde tespit edilmiş ölçülerdir.” (Akbulut, 1990: 15).

“Usul, zaman çizgisini birbirini takip eden kuvvetli ve zayıf vuruşlar ile parçalara bölen kalıptır. Geleneksel Türk halk müziği dağarında, ritmik yapıya sahip eserler, ölçü birimlerine (usûllerine) göre ana usûller (2, 3, 4 zamanlılar ve bunların üçerli şekilleri), birleşik usûller (5, 6, 7, 8, 9 zamanlılar) ve karma usûller (10 ve daha yukarı zamanlılar) olmak üzere üç grupta toplanır” (Emnalar, 1998: 115).

4.3. Türk Halk Müziği Usulleri

Türk halk müziğinde usullerle ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Türkiye’de bu çalışmaya yapan ilk Muzaffer Sarısözen’dir. Sarısözen Türk Halk Müziği Usullerini üç ana başlık altında toplamıştır.

Halk müziği usullerini tespit ederken takip edilecek en sağlam yolun ne Klasik Türk Müziği’ni ne de Batı Müziği’ni hesaba katmadan doğrudan doğruya kendi bünyesinde incelemek olduğunu belirten Sarısözen, Türk Halk Musikisi usullerinin 1- Ana usuller ve üçerli şekilleri, 2- Birleşik Usuller, 3 – Karma Usuller şeklinde üç esasa dayandığını söylemektedir (Başara, 2011: 369).

4.4. Ana Usuller

Türk Halk Musikisi usûllerinin temelini oluşturan ana usûller iki, üç ve dört vuruşlarla bunların üçerli şeklidir. Bu usûllerden iki ve dört vuruşlarla bunların üçerli şekilleri çok, üçlülerin üçerli şekilleri azdır (Sarısözen, 1962: 8).

İki vuruşlular (2/2, 2/4, 2/8), üçerli şekli (2+2+2=6/8). Üç vuruşlular (3/4, 3/8), üçerli şekli (3+3+3=9/8). Dört vuruşlular (4/4), üçerli şekli (4+4+4=12/8) şekilleri halinde ifade edilmektedir (Büyükyıldız, 2009: 157).

4.5. Birleşik Usûller

“Ana usûllerin belli kurallar gereğince bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Birleşik usûller, halk müziğinin en önemli ve en zengin tarafıdır. Aslında ana usûllerin birleşmesinden başka bir şey olmayan bu usûllerde ikili ve üçlülerin sıralanışındaki incelik bütün dünya müzik âlemini ilgilendirecek kadar renkli ritim özellikleri oluşturur” (Sarısözen, 1962: 54).

Beş vuruşlular (5/4, 5/8) şeklinde olup A (3+2) ve B (2+3). Altı vuruşlular (6/4, 6/8) olup (4+2) ve (3+3). Yedi vuruşlular (7/4, 7/8); A (3+2+2), B (2+3+2), C (2+2+3). Sekiz vuruşlular (8/8); A (2+3+3), B (3+2+3), C (3+3+2). Dokuz vuruşlular (9/4, 9/8, 9/16); A

(3+2+2+2), B (2+3+2+2), C (2+2+3+2), D (2+2+2+3) şekilleri halindedir (Büyükyıldız, 2009: 157).

4.6. Karma Usûller

“Karma usuller adı altında topladığımız bu grup, birleşik usullerin veya ana usullerle birleşik usullerin bir araya gelmesiyle oluşur. Ana ve birleşik usullere göre daha az bulunan karma usuller, ritm yönünden ilginç özellikler gösterir. Karma usullerin birçok rastlanmaktaysa da biz bunlardan muntazam olan ve yapılışından bir kural çıkarılabilenleri ele almış bulunuyoruz. Bugüne kadar yapılışı bir kuralla açıklanabilen sekiz türlü karma usul tespit edilmiştir. Bunlar; 10, 11, 12, 15, 16, 18, 20, 21 zamanlı karma usullerdir. Yarın, belki başka çeşitlerini de bulacağız fakat bundan sonra karşılaşmamız ihtimali olan yeni bir karma usulün, burada açıkladığımız kuralların dışında kalmayacağı kuvvetle tahmin edilebilir” (Sarısözen, 1962: 96).

“Birleşik veya Ana usullerin birleşiklerinden bir araya gelmesiyle teşekkül eden bu usullerin 10,11,12,15,16,18,20,21 zamanlı olmak üzere sekiz türlü kaydeden Sarısözen, bundan sonra karşılaşılma ihtimali olan yeni bir karma usulün yukarıdaki birleşim kurallarının dışında kalamayacağını tahmin ettiğini belirtmektedir. Nitekim Nida Tüfekçi, Karma onluları iki değişik tipinden ve 13,14,17 ve 19 zamanlı usullerden, Mustafa Hoşşu bunlara ilave olarak 22,27,28 zamanlı usullerden bahsetmektedir (Başara, 2011: 375).

On vuruşlular (10/4, 10/8, 10/16); A [a (3+2) +b (2+3)], B [b (2+3) +a (3+2)] şeklinde, on bir vuruşlular A (7+4), B (5+6) şeklinde, on iki vuruşlular A (2+3+2+3+2), B (3+2+2+2+3) şeklinde, on beş vuruşlular (15/4, 15/8); A (7+8) iki birleşik usûl, B (7+8) bir birleşik, iki ana usûl, C (8+7) iki birleşik usûl şeklindedir (Büyükyıldız, 2009: 159).

On altı vuruşlular (16/8), (9+7) şeklinde, on sekiz vuruşlular (18/8), (12/8+6+8) şeklinde, yirmi vuruşlular (20/8); [(3+3) (6/8) + (2+2+3) (7/8) + (3+2+2) (7/8)] şeklinde, yirmi bir vuruşlular (21/8); (12/8+9/8) şeklindedir (Büyükyıldız, 2009: 159).

5. Raci Alkır’ın yaşam öyküsü nasıldır?

“Raci Alkır, 1933 yılında Erzurum’un Yukarı Hasan-i Basri Mahallesi (Gâvurboğan Mah.) Kemal Bey Sokak No:2 de dünyaya gelmiştir. Babasının ismi Şefik, annesinin ismi Şadiye’dir. Erzurumlu Hacı Mehmet Bey’in oğlu olan Şefik Bey, devamlı kırmızı kuşak taktığı için ‘Alkuyruk’ lakabıyla anılırdı. Eşi Şadiye Hanım ile Ardahan’da askerlik görevini yaptığı dönemde tanışmış ve kaçırarak Erzurum’a gelin olarak getirmiştir. Bu evlilikten Sebiha, Semiha, Raci ve Recai isimli dört çocuk dünyaya gelmiştir” (Şengül, 2010: 3).

“Alkır’ın babası Şefik Bey, o yıllarda Tebrizkapı’da bulunan Mısır Oteli’ni işletmiş, daha sonra dedesi Erzurumlu Hacı Mehmet Bey’inde mesleği olan canlı hayvan ticareti ile uğraşmıştır. Ayrıca, Demokrat Parti’nin Erzurum İl Merkezi kurucularındandır. Partide bir süre encümen üyeliği yaptıktan sonra muhtarlık seçimlerini kazanarak Hasan Basri Mahallesi Muhtarlığını yürütmüştür.

Şefik Bey 1957 yılında, Şadiye Hanım ise 1978 yılında vefat etmiştir (Şengül, 2010: 3).”

“Asıl mesleği terzilik olan sanatçı daha 6 yaşındayken babasıyla birlikte Muhammet Lütfi efendinin dergahına gidip gelmeye başlamış. Daha o yaşlarda ilahi okumaya başlayan Raci Alkır’a defile eşlik eden kişi ise birkaç yıl önce kaybettiğimiz haliyle tavrıyla kendine has bir karakter olan Naim Hocamız. Onu da bu arada rahmetle anıyoruz. Usta çırak disiplini altında terzilik mesleğini öğreniyordu ama aklı fikri müzikteydi, sanata gönül vermiş her sanatçıda görüldüğü üzere onun içinde de daha çok küçük yaşlarda halk müziğine karşı çok büyük istek vardı. Bunun içinde bir yandan terzilik mesleğini sürdürürken, bir yandan da türkülerle yeni yeni kurmaya çalıştığı bağı kuvvetlendirmeye uğraşıyordu. Ancak ailesi özellikle de babası onun müzikle uğraşmasını pek sıcak bakmıyordu. Fakat daha sonra bu fikrini değiştirdi ve onu gideceği yolda serbest bıraktı” (Raci Alkır, 60 yıl paneli, 2010).

Alkır ilkökul eğitiminden sonra babası Şefik Alkır’ın yönlendirmeyle dönemin en iyi mesleği olan terzilik mesleğini yapması için Beyoğlu Terzihanesi sahibi Ömer Bey’ in yanına çırak olarak vermiştir. Çıraklık devresi sona erdiğinde Alkır kalfa olarak mesleğine devam etmiştir.

“İlerleyen yıllarda müzik aşkının ağır basması nedeniyle öğrenimine devam etmemiştir. Özellikle babası Şefik Bey’lerin söyledikleri ilahi ve gazeller, kendisini çok etkilemiştir. Ses tonunun tasavvuf içerikli ve kahramanlık türkülerine çok yakışması nedeniyle bu türden ezgileri çokça okumaya çalışması, ileriki yıllarda yaptığı derleme çalışmalarını etkilemiştir. İlk amatör sahne deneyimini ilkökul yıllarında, Bursa yöresine ait “Meşeli Dağlar Meşeli” isimli türküyü okul müsamesinde okuyarak yaşamıştır” (Baykara, 2015:8).

“Sanatçılığı profesyonel anlamda meslek olarak seçen Raci Alkır 1966 yılında terziliği bıraktı ve 1971 yılın TRT Erzurum radyosu Halk müziği korosuna girdi. Söylediği türkülerle kısa sürede halkın sevgisini kazanan sanatçı daha çok kendi yöresinin ve bölgesinin sesine çok yakışan türkülerinin yanında az da olsa başka yörelerin türkülerini okudu. Bu görevini 80’li yılların başına kadar aralıksız sürdürdü ve kendi ifadesiyle 1984 yılında emekliye ayrıldı. Sanat hayatı boyunca 7 plak ve 2 kaset yapan sanatçının ayrıca TRT arşivinde kayıtlı çok sayıda bandı mevcuttur. TBMM tarafından türkülerinin bulunduğu klasikler adlı cd, 5000 adet basıldı. Erzurum ziyareti sırasında bir araya

geldiği eski kültür bakanı Atilla Koçun destekleriyle ilahiler adlı cd den ise 4000 adet bastırıldı. Raci Alkır Erzurum türkülerinin önemli kaynak kişilerinden birisidir. Özellikle kendine has ses rengiyle ve yörede “Tatyan” olarak bilinen türkülerle ön yapmıştır. Bazı türküler onun sesine çok yakışmaktadır. Güzel sesi ve geniş repertuarıyla bütün ülkenin tanıdığı ve beğendiği bir sanatçı olmayı gerçekten hak etmiştir. Onun kendince meraklıları vardır ve Erzurum Türküleriyle ilgili olarak karşılaştığımız isteklerde adı geçen birkaç Erzurumlu sanatçıdan biridir. TRT Erzurum radyosu olarak günümüzde de bizi yakından takip eden ve programlarımızı kaçırmadan dinleyen radyomuzun eski mensuplarından biri ve sanatçı olarak ta yeri geldiğinde tecrübesi birikimiyle bizleri ikaz eden değerli bir büyüğümüzdür. Çok sayıda uzun hava okumuştur. Halk müziğini sevenleri unutamadığı bir isimdir” (Raci Alkır, 60 yıl paneli, 2010).

Alkır 60 yıl Türk Halk Müziğine gönül vermiş biri olarak 1981 de TRT Erzurum Radyosundan kendi isteği ile emekli olduktan sonra da müzikal çalışmalarına ara vermemiş derleme, kaynak kişi olarak halk müziğine katkıda bulunmuştur.

5.1. Sanat Hayatı

“1952 yılında asker olarak Samsun’a gitmiş, 1955’te dağıtımla Erzurum’a gelerek vatani görevini devam ettirmiştir. Oğullarından Vahit Alkır babası gibi türkülere gönül vermiş, Erzurum Radyosu’nun Gençlik Korosu’nda dersler aldıktan sonra akitli olarak türkü söylemeye başlamıştır. 1955 yılından itibaren Erzurum Halk Oyunları ve Halk Türküleri Derneğinde toplu çalışmalara katılan Raci Alkır 1960 yılında Erzurum Radyosu Doğudan Sesler Korosunda Ses Sanatçısı olarak görev almıştır. Fikret Karahan, Nida Tüfekçi, Ateş Köyoğlu, Talip Özkan ve Ali Can gibi hocalarla çalışma imkânı bulmuştur. Bu görevini 1983 yılına kadar aralıksız sürdürmüş, aynı tarihte kendi isteği ile emekliye ayrılmıştır” (<http://turkulerleerzurum.com/forum/showthread.php?t=2068>) Erişim Tarihi; 13.10.2017.

Tatyan, müstezat gibi türküler icra ederek kendisini ispatlayan Alkır, radyo yıllarında Nida Tüfekçi, Mustafa Geceyatmaz, Muzaffer Sarısözen gibi değerli ve halk müziğine katkıları tartışılmaz üstatlar ile tanışma ders alma fırsatı bulmuştur. Sanatçı arkadaşları ve Erzurum halkı “Paşamız, Türkü Paşa, Tatyan Paşa, Tatyan Usta” gibi hitaplarda bulunmuştur. Antalya ili Serik ilçesinde Aspendos antik kent tiyatrosun’ da mikrofonsuz konser vererek sesinin gücünü ispatlamış, orada bulunan insanların dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır.

“Sanat hayatında dört önemli nirengi noktasından birisi dergâhta ki tasavvufi iklimdir. Bu toplantılarda Erzurumlu gazelhanların icra ettiği ezgiler kendisinin yetişmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Palandöken ilk mektebinde müsamerelerde başlayan toplumun karşısına çıkma ve musiki eserleri seslendirmesi ikinci bir nirengi noktası olmuştur. Bir diğer nirengi noktası ise, Erzurum Halk Evi’ndeki faaliyetleridir. Erzurum Halk Evi’nde,

Faruk Kaleli yönetimindeki halk müziği korusu, onun sanatını icra imkânı bulduğu ve yetiştiği önemli bir merkezdir” (<http://www.erkurumyenigun.com/unutul-an-deger--racialkir--6074h.htm>) Erişim Tarihi 21.09.2017.

5.2. Raci Alkır'ın Halk Oyunları Halk Evleri ve Halk Türkü Derneklerindeki Seneleri

“Raci Alkır, 1945’li yıllarda, Erzurum Halk Evi bünyesinde faaliyetini sürdüren halk müziği korosuna devam etmeye başladı. O yıllarda, Erzurum Halk Evi’nin başkanı, İhsan Şafak, halk müziği koro şefi ise Faruk Kaleli’dir. Raci Alkır dışındaki koro elemanlarından bazıları ise, solist olarak; Ali Balkır, Fikret Tosuner, Dursun Üvez, Gülümser Gözüm ve Zekeriya Bey, saz sanatçısı olarak; Suat Işıklı, Osman Mavioğlu, Seyfettin Sığmaz, Edip Bey, Ferit Bey, davul-zurna da Cazim Demir ve Dursun Bey’dir” (Bulut, 1984).

“1951 yılında Halk Evleri’nin kapanması ile buralarda yürütülen kültürel faaliyetlerin devamı niteliğinde yeni oluşumlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu oluşumlardan biri de 1954 yılında Erzurum’da kurulan “Erzurum Halk Oyunları ve Halk Türküleri Derneği” dir” (Bulut, 2001).

Halk Evlerinin kapanması Alkır’ ın müzikal hayatını etkilememiştir. Akabinde yeni kurulan Faruk Kaleli yönetiminde Erzurum Halk Evinde Halk müziği topluluğu olarak devam etmiştir.

“Erzurum Halk Evi bünyesinde Faruk Kaleli yönetimindeki halk müziği topluluğuna katılması ile sanat hayatı başlamıştır. Askerlik sonrası 1955 yılında Erzurum Halk Oyunları ve Halk Türküleri derneği’nde Hulusi Seven yönetiminde kurulan halk müziği topluluğuna katılarak terzilik mesleğini bir süre daha sürdürmüştür. TRT Kurumu ile tanışması 1961 yılında gerçekleşmiştir. TRT Erzurum Radyosunun açılması ile dernek halk müziği korusu “Doğudan Sesler Korosu” yayına başlamış ve Raci Alkır müzikal hayatının yoğunlaşması sebebiyle terzilik mesleğini 1966 yılında bırakmıştır” (Baykara, 2015: 8).

“Raci Alkır’ın, dernek korosuyla okuduğu ilk solo eser, Erzurumlu Zeki Orhan’dan öğrendiği “O Maral Bakışın” isimli türküdür. Alkır, bu türküyü, derneğin 1956 yılında Halk Eğitim Merkezinde düzenlemiş olduğu 12 Mart Kurtuluş Şenliklerinde de okuduğunu dile getirmektedir. 1958 yılında ise yine derneğin faaliyetleri kapsamında yapılan etkinlik çerçevesinde verilen konserde “Atımı Bağladım Nar Ağacına” isimli türküyü okumuştur” (Şengül, 2010: 6).

Alkır babası ile katıldığı Tarikat toplantıları, Erzurum Halk Evi ve Erzurum Halk Oyunları ve Halk Türküleri Turizm Derneğinden edindiği deneyim ve tecrübe ile yurdun birçok yerinde gerek solist gerek korist olarak konserler vermiştir.

“Alkır, derneğin halk müziği korusu ile yurdun birçok bölgesinde düzenlenen etkinliklere katılarak koro ve solo performansı ile kendinden çokça söz ettirmeyi başarmıştır. Ayrıca, nefesli saz sanatçısı Suat Işıklı ile beraber kısa bir süre zarfında Erzurum Halk Eğitim Merkezi bünyesinde Türk Halk Müziği Korusu çalışmalarını da yürütmüşlerdir” (Şengül, 2010: 6).

“Raci Alkır, 1966 yılında TRT Erzurum Radyosunun açmış olduğu stajyerlik sınavını kazanmış ve mahalli sanatçı olarak görevini sürdürmesinin ardından 1971 yılında kadro sınavını kazanarak, Türk Halk Müziği Korusu’nda 1981 yılına kadar sürecek olan kadrolu ses sanatçısı görevine geçmiştir. Tatyana, divan müstezat ve azeri lehçelerinde olan türkülerdeki hakimiyeti kendisini ispatlamasını sağlamıştır. TRT yıllarında, Nifa Tüfekçi, Mustafa Geceyatmaz, Talip Özkan ve Ateş Köyoğlu gibi değerli ustalarla tanışma ve ders alma fırsatı olmuştur” (Baykara, 2015: 8).

Alkır 1966 da TRT Erzurum radyosuna kursiyer olarak girmiş 1971’ de ise yapılan sınav sonucunda kadrolu ses sanatçısı olarak Erzurum TRT radyosuna ses sanatçısı olarak gitmiştir. Nida Tüfekçi, Mustafa Geceyatmaz, Muzaffer Sarısözen gibi ustalar ile tanışma ve nota eğitim dersi alma fırsatı bulmuş, almış olduğu bu eğitim sayesinde yurt genelinde okunan ve dinlenen gazeller, tatyana ve ilahiler derlemesine vesile olmuştur.

“Bu eğitim çalışmaları sonucunda kursiyerler resmi bir sınava tabi tutulup ciddi anlamda Erzurum TRT radyosunun iskeleti oluşturulmuştur. Bu eğitim sonucunda Raci Alkır 1974 yılında “TRT Erzurum radyosu ses sanatçısı” olarak unvan almış Erzurum radyosunun başarılı, değişmez, isimlerinden birisi olmuştur. Türk halk müziği korosunda görev yaparak solo bant yapma hakkı kazanmış, Türk halk müziğine bu anlamda uzun yıllar hizmet etmiştir. TRT repertuarına girmemiş birçok türkünün varlığı, Türk Halk Müziğine hizmet etmiş ustaların kaynak kişi olarak Raci Alkır’ ı seçmelerine sebep olmuş ve belleklerinde ilticalen okunan tatyana, gazellerin, müstezatlardan, ilahilerin, türkülerin yurt genelinde çalınıp söylenmelerine ve dinlenmelerine vesile olarak bölgeler arası türkü akışına sebep olmuştur” (Saf, 1999: 5).

“Erzurumlu Raci Alkır, tam anlamıyla otantik yapıya sahip, bulunduğu bölgenin tüm özelliklerini bünyesinde barındıran bir ses icracısıdır. Yıllarca çeşitli kurumlarda sanatını icra etmekle beraber yazılı belge oluşturmak içinde çaba göstermiştir. Erzurumlu bir başka önemli icracı olan Mükerrrem Kemertaş’ın Raci Alkır hakkındaki görüşleri şöyledir; “Erzurum kültürüne ve Erzurum Türkülerine sahip çıkan, çok özel bir ses rengine sahiptir.” Erzurum’un bir başka önemli ses icracısı Lütfü Ortakale ise; “Raci

Alkır Erzurum için çok önemli bir değer. İcra olarak tam anlamıyla otantik yapıdadır.” demişlerdir. Erzurum’un değerli ses icracısı çalışmamıza bu anlamda ışık tutacak.” (Baykara, 2015: 9).

Alkır’ a Tatyana Paşa, Paşamız gibi hitaplarda bulunulmasının hiç şüphesiz’ki Erzurum’ u sevmesi ve Erzurum kültürüne sahip çıkarak göstermiş ve icra ettiği eserler ile de Erzurum ve yurt genelinde kendine yakışır bir şöhret elde etmiştir.

6. Raci Alkır’ın türkülerinin sanatsal özellikleri nelerdir?

Tablo 1. Raci Alkır Türkülerinin Form, Makam, Ayak, Usul Tablosu

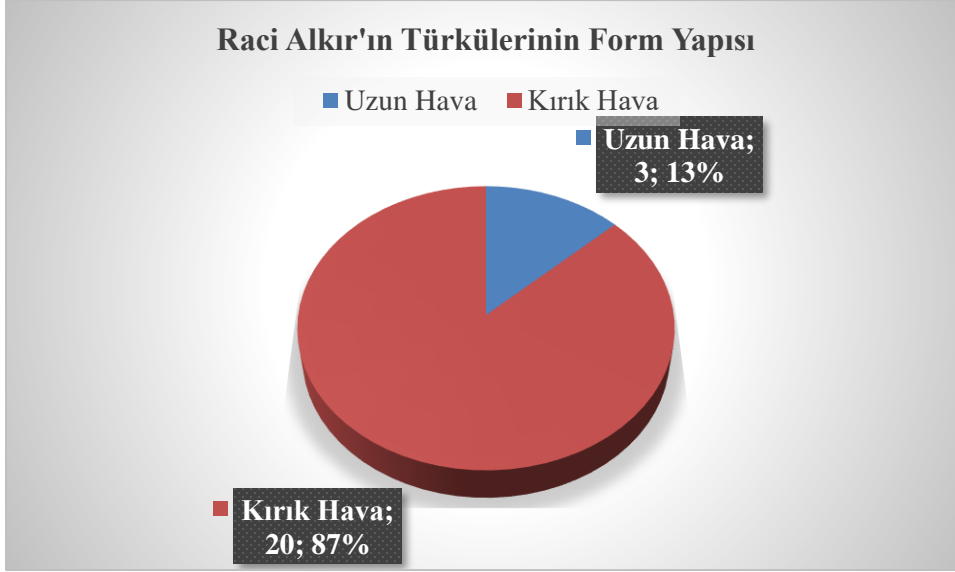
Raci Alkır Türkülerinin Form, Makam, Ayak, Usul Tablosu						
Sıra No:	Eser Adı	Uzun Hava	Kırık Hava	Makam	Ayak	Usul
1	Aşığam ben sana		*	Hüseyni	Kerem	10/8
2	Aya Bak Nice Gider		*	Nikriz/Buselik	Müstezat	4/4
3	Bade-i Lebinden		*	Hüseyni	Kerem	4/4
4	Beni Sorma Bana		*	Karcığar	Kerem	4/4
5	Bingöl Bugün Dumandır	*		Hüseyni	Kerem	
6	Bir Bostan Ektim		*	Uşşak	Kerem	6/8
7	Bülbül Bağa Girip		*	Uşşak / Karcığar	Kerem	2/4
8	Burç Üstüne Bayraklar Kurdular		*	Segâh	Misket	2/4
9	Can Bula Cananını		*	Hüseyni	Kerem	4/4

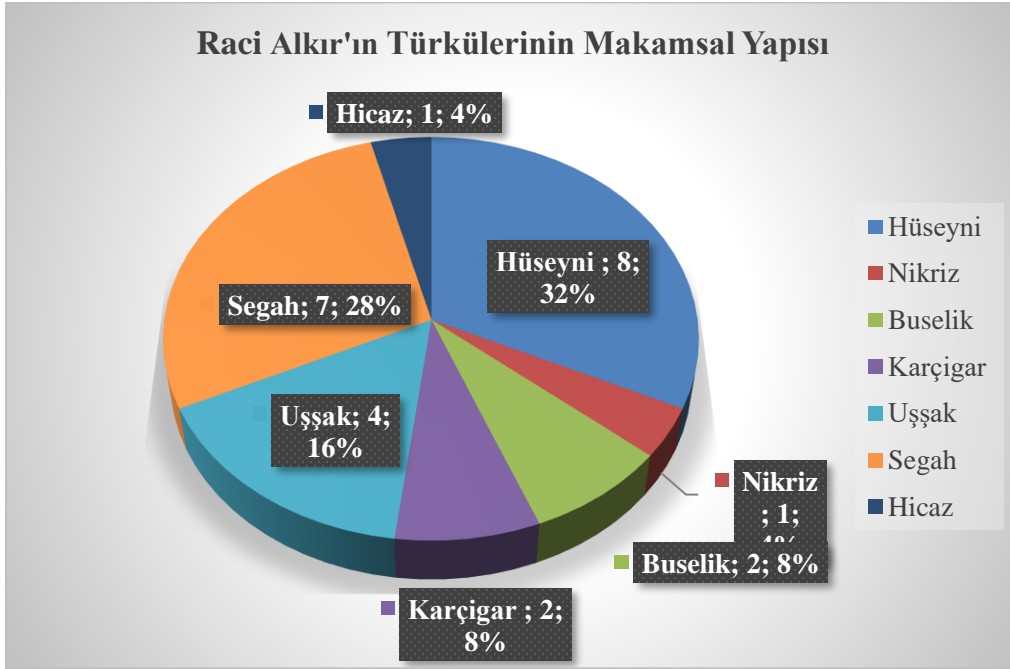
10	Dün Gece Yar Hanesinde		*	Segâh/ Hüzzam	Misket	4/4
11	Erzurum Kilidi Mulk-i İslamin		*	Uşşak	Kerem	4/4
12	Göç Göç Oldu	*		Segâh	Misket	
13	Hani Yaylam Hani Senin Ezelin		*	Hüseyini	Kerem	10/8
14	Hozan Dağı		*	Hüseyini	Kerem	3/4
15	Kadem Bastı Gönül Tahtı		*	Segâh	Misket	4/4
16	Kapıda Gavun Yerler		*	Hüseyini	Kerem	6/8
17	Kayalar Buz Bağlamış		*	Hicaz	Mütezat	4/4
18	Maşın Gelir Harali		*	Segâh	Misket	6/8
19	Nefis Sen Ölmez Misin		*	Buselik	Mütezat	10/8
20	Seyreyle Güzel Kudret-İ Mevla		*	Uşşak	Kerem	10/8
21	Tutam Yar Elinden Tutam		*	Hüseyini	Kerem	14/4
22	Vardım Eşiğine Yüzüm Sürdüm		*	Segâh	Misket	4/4
23	Yine Bu Derdi	*		Segâh	Misket	

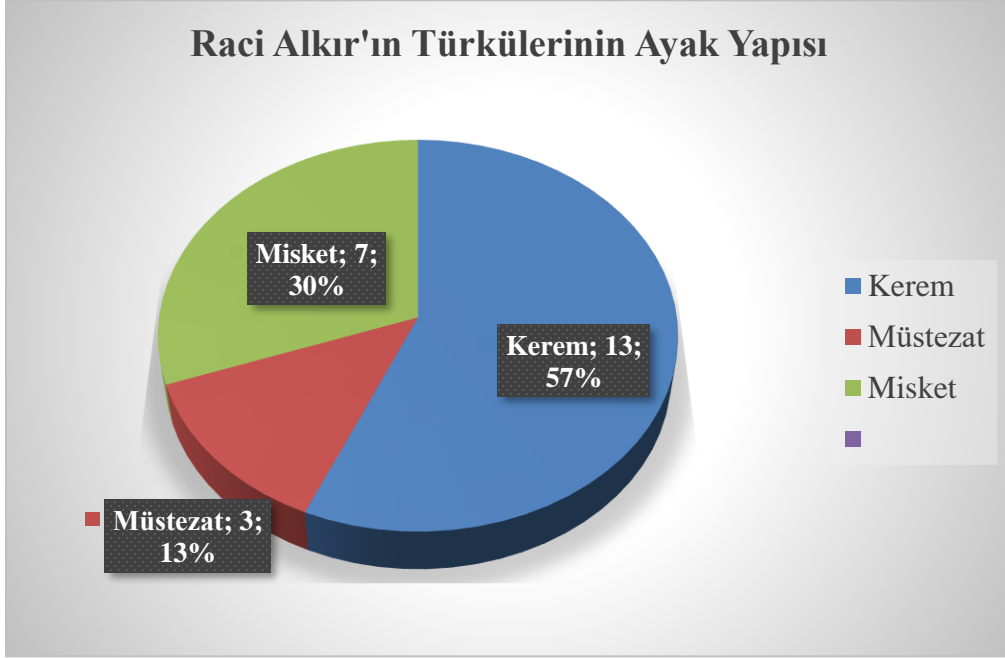
Tablodan da anlaşıldığı gibi, Raci Alkır'ın TRT repertuarına kayıtlı 20 tane kırık hava, 3 tane de uzun hava eseri olduğu; makamsal yapısının incelemesine göre; 1 adet hicaz, 7 Segâh, 8 Hüseyini, 4 Uşşak, 1 Nikriz, 2 Buselik, 2 Karçıgar makamında türkülerinin olduğu; ayak yapısının incelemesine göre; 7 Misket Ayağı, 13 Kerem Ayağı, 3 Müstezat Ayağında türkülerinin olduğu; usul yapısının incelemesinden; 14/4' lük 1 adet, 2/4' lük 2 adet, 10/8' lük 4 adet, 6/8'lük 3 adet, 4/4' lük 9 adet türkü olduğu görülmektedir.

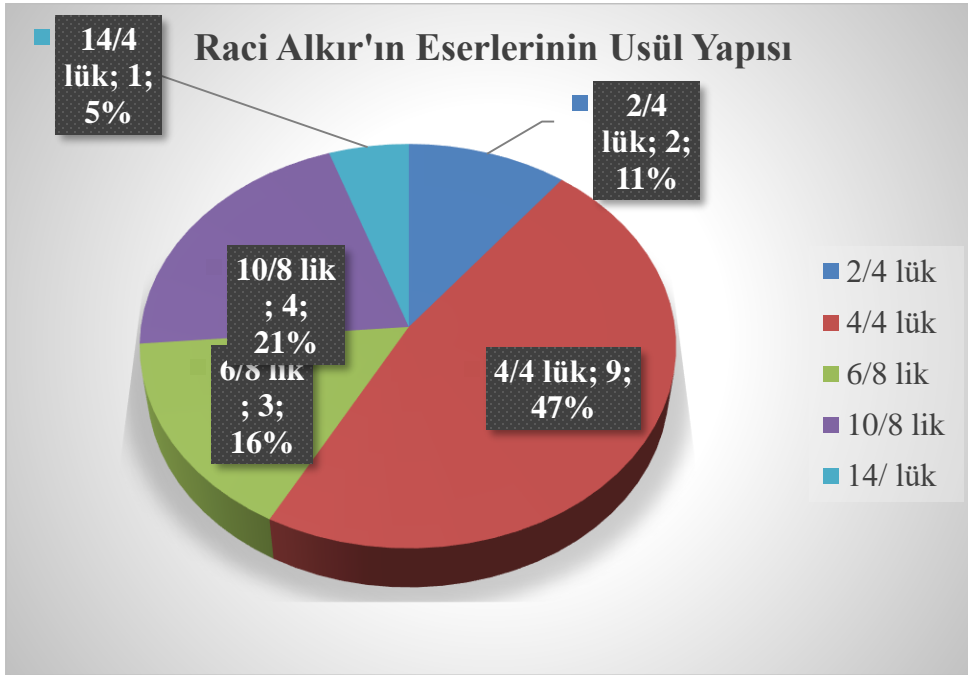
TRT repertuarına kayıtlı Raci Alkır'a ait türkülerin uzun hava açısından dağılımı.

TRT repertuarına kayıtlı Raci Alkır'a ait türkülerin makamsal olarak dağılımı.

TRT repertuarına kayıtlı Raci Alkır'a ait türkülerin ayak olarak dağılımı.

TRT repertuarına kayıtlı Raci Alkır'a ait türkülerin usül olarak ayırımı.

Tablo 1. Raci Alkır türkülerinin sözlerinde barındırdığı konular ve türkülerin hece ölçüsü

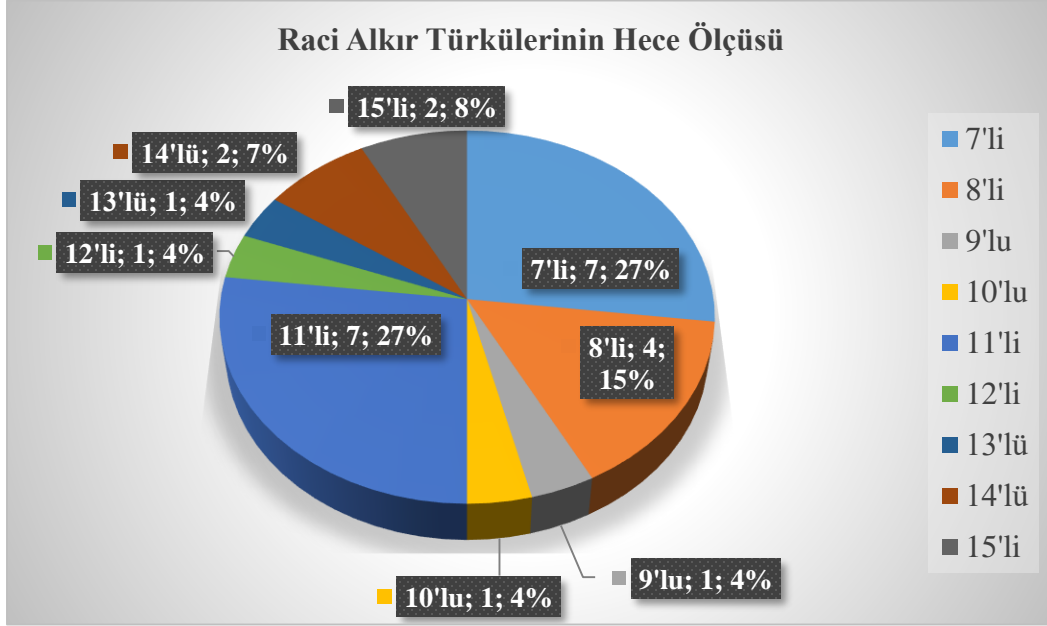
Raci Alkır Türkülerinin Sözlerinde Barındırdığı Konular ve Türkülerin Hece Ölçüsü			
	Eser Adı	Konuları	Hece Ölçüsü
1	Aşığam ben sana	Aşk, Sevgi	13'lü
2	Aya Bak Nice Gider	Aşk Sevgi	7'li
3	Bade-i Lebinden	Dini Duygular,	11'li
4	Beni Sorma Bana	Dini Duygular,	11'li
5	Bingöl Bugün Dumandır	Hasret, Anne Baba Sevgisi, Ayrılık, Hüzün	7'li
6	Bir Bostan Ektim	Memleket Sevgisi, Çevre, Doğa	10'lu
7	Bülbül Bağa Girip	Ayrılık, Hasret	12'li
8	Burç Üstüne Bayraklar Kurdular	Sevgi Duyguları, Hasretlik Çekme, Aşk	11'li
9	Can Bula Cananımı	Sevgi Duyguları, Hasretlik Çekme, Aşk	7'li
10	Dün Gece Yar Hanesinde	Hasretlik Çekme, Üzüntüleri Dile Getirme, Aşk beklentileri	7'li, 8'li
11	Erzurum Kilidi Mulk-i İslamin	Memleket Sevgisi, Üzüntü Duyma, Hasretlik Çekme	11'li
12	Göç Göç Oldu	Özlem Duygusu, Hasret, Ayrılık, Aşk	11'li
13	Hani Yaylam Hani Senin Ezelin	Memleket Sevgisi, Çevre, Doğa	15'li
14	Hozan Dağı	Aşk Sevgi	9'lu, 11'li
15	Kadem Bastı Gönül	Sevgiliye Duyulan Hayranlık,	8'li

	Tahtı	Aşk	
16	Kapıda Gavun Yerler	Sevgiliye Duyulan Hayranlık, Aşk	7'li
17	Kayalar Buz Bağlamış	Sevgiliye Duyulan Hayranlık, Aşk	7'li
18	Maşın Gelir Harali	Sevgi Duyguları, Hasretlik Çekme, Aşk	7'li
19	Nefis Sen Ölmez Misin?	Sevgi Duyguları, Hasretlik Çekme, Aşk	14'lü, 15'li
20	Seyreyle Güzel Kudret-İ Mevla	Dini Duygular	14'lü
21	Tutam Yar Elinden Tutam	Sevgi Duyguları, Hasretlik Çekme, Aşk	8'li
22	Vardım Eşiğine Yüzüm Sürdüm	Dini Duygular, İlahi aşk	11'li
23	Yine Bu Derdi	Dini Duygular	8'li

Tablo 2. Raci Alkır türkülerinin sözlerinde barındırdığı konular ve türkülerin hece ölçüsü

Tablodan da anlaşıldığı gibi, Raci Alkır'ın TRT repertuarına kayıtlı eserinin konu ve hece sayısı incelendiğinde; 13' lü 1, 15'li 2, 14' lü 2, 12' li 1, 11' li 7, 10' lu 1, 9' lu 1, 8' li 1, 7' li 7 adet türkü olduğu; konularının ise, aşk, dini duygular, yurt sevgisi, özlem, çevre sevgisi, memleket sevgisi, hasretlik çekme, doğa sevgisi olduğu görülmektedir.

TRT repertuarına kayıtlı Raci Alkır' a ait türkülerin hece ölçüsü dağılımı.

Sonuç

Raci Alkır'ın yaşam öyküsü, sanatsal özellikleri, sosyal yaşama bakış açısı ve türkülerinin sanatsal özelliklerini saptamak amacı ile yapılan bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar şunlardır:

Raci Alkır 1933' de Erzurum'da doğmuş, müzik yaşamına babası ile birlikte tarikat toplantılarına katılmasıyla başlamıştır. Babasının yönlendirmesiyle terzilik mesleği yapmış, müziğe sevgisinin daha fazla olması sebebi ile müzik yaşamına devam etmiştir.

Askerlik yapmadan önce Erzurum halkevleri bünyesinde Faruk Kaleli'nin yönetimindeki halk müziği topluluğuna katılmıştır.

1955 yılında Erzurum Halk Oyunları ve Türküleri Derneği'nde Hulusi Seven yönetiminde kurulan halk müziği topluluğunda görev almıştır.

1966 yılında TRT Erzurum Radyosunun açmış olduğu stajyerlik sınavına girmiştir. 1971 yılında sınavı kazanarak kadrolu sanatçı olmuştur. 1981 yılında kendi isteği ile emekli olmuştur.

Kişilik olarak sevilen ve saygı duyulan, yardım etmeyi seven, başarılı bir sanatçı olarak bilinmektedir. Bu başarısı, çeşitli adlandırmalar almasına neden olmuştur. "Tatyan Paşa, Paşamız, Türkülerin Paşası, Tatyan Usta, İftiharımız" gibi adlandırmalardır.

Alkır'ın TRT repertuarına kayıtlı 20 tane kırık hava, 3 tane de uzun hava eseri olduğu saptanmıştır.

Alkır'ın türkülerinin makamsal yapısının incelemesinden elde edilen sonuçlara göre; 1 adet hicaz, 7 Segâh, 8 Hüseyini, 4 Uşşak, 1 Nikriz, 2 Buselik, 2 Karcıgar makamında türkülerinin olduğu saptanmıştır.

Alkır'ın türkülerinin ayak yapısının incelemesinden elde edilen sonuçlara göre; 7 Misket Ayağı, 13 Kerem Ayağı, 3 Müstezat Ayağında türkülerinin olduğu saptanmıştır.

Alkır'ın türkülerin usul yapısının incelemesinden elde edilen sonuçlara göre; 14/4' lük 1 adet, 2/4' lük 2 adet, 10/8' lük 4 adet, 6/8'lük 3 adet, 4/4' lük 9 adet türkü olduğu saptanmıştır.

Alkır'ın türkülerindeki hece sayısını incelendiğinde; 13' lü 1, 15'li 2, 14' lü 2, 12' li 1, 11' li 7, 10' lu 1, 9' lu 1, 8' li 1, 7' li 7 adet türkü olduğu saptanmıştır.

Öneriler

Üniversitelerin esas görevlerinden biriside sanat eğitimini vermek tanınmış sanatçılar hakkında araştırma yapmak ve tanıtmaktır. Bu cümleden olmak üzere Raci Alkır hakkında bu çalışmanın ülkemizdeki diğer sanatçılar hakkında da yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Akdoğan, O. (1996). Türk Müziğinde Türler ve Biçimler, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir-Bornova.
- Alcan, R., Haşhaş S. (2016). Kuruluşundan Günümüze Kadar Geçen Süreçte TRT Erzurum Radyosu Türk Halk Müziği Çalışmalarına Genel Bir Bakış, İnönü Üniversitesi Kültür Ve Sanat Dergisi İnönü University Journal of Culture and Art Cilt/Vol. 2 Sayı/No. 1 (2016): 83-91.
- Akbulut, Y. (1990). Klasik Türk Müziği Şarkı Formunda Usûl-Aruz Vezni İlişkisi. Konya, Sanatta Yeterlilik Tezi.
- Atılğan, H. (1997). Doğu ve GDA Bölgemizdeki Türkülerimizin Müzik Yapısı. V. Milletler Arası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence, Seksiyon (Oturma) Bildirileri T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları 1872, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları 248, Seminer Kongre Bildiriler Dizisi 55.

- Atılğan, H. (2000). Halk Müziğimizde Anonimlik Beste Meselesi, Türk Halk Müziğinde Çeşitli Görüşler, Salih. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Artun, E. (2009). Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı. İstanbul. Kitabevi Yayınları.
- Arseven, V. (1977). Türk Halk Müziği'nin Ezgisel Yapısı Üzerine. Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları 20, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi 5, I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri III. Cilt, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Bayraktarkatal, E. (2002). Dini Müziklerin Popülerleşmesi “Yeşil Pop”, 21. yy Başında Türkiye’de Müzik Sempozyumu.
- Birdoğan, N. (1988). Notalarıyla Türkülerimiz. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım, Acar Matbaacılık Tesisleri (1. Baskı).
- Batur, S. (1998). Açıklamalı Örnekliler Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi (1. Basım).
- Bayraktarkatal, E. (2002). Dini Müziklerin Popülerleşmesi “Yeşil Pop”, 21. yy Başında Türkiye’de Müzik Sempozyumu
- Başara, E. (2011). Sarıhatıpzadeler Sempozyumu, Muzaffer Sarısözen in Türk Halk Musikisi usulleri Kitabındaki Usullerin Klasik Türk Musikisi usulleriyle Karşılaştırılması, Bildirisi, Sivas.
- Bulut, S. (1984). Kuşaktan Kuşağa Erzurum Folkloru. Ankara: Emek Ofset.
- Bulut, S. (2001). “Raci Alkır”. Erzurum Türküleri. Erzurum: Bakanlar Medya.
- Boratav, N, P. (1995). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. 7. Baskı. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Büyükyıldız, Z. (2009). Türk Halk Müziği-Ulusal Türk Müziği, İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Coşkun, K. (1984). Türk Halk Müziğinde Ayaklar. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü (Yayınlanmamış Bitirme Çalışması).
- Çakar, Ş. (2004). Türk Müziği Teorisi ve Makamlar. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 3684, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:1294, Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- Demirel, Ş. (2010). Türk Halk Müziğinde Ayaklar. Antalya. (Yayımlanmamış Ders Notları)
- Dilçin, C. (2004). Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları:517. Türk Hava Kurumu Basım Evi İşletmeciliği.
- Emnalar, A. (1998). Türk Halk Müziği Nazariyatı. İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi.
- Feyzioğlu, N. (2012). On Erzurum Türküsü Üzerinde Bir Metot Denemesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2012, sayı 16 (1).
- Kaptan A; Sosyal Bilimler Araştırma ve İstatistik Teknikleri; Rehber Yayınevi 1. Baskı Ankara 1995.
- Karkın, M. Pelikoğlu, Can M, Haşhaş, S. (2014) Bağlama Enstrümanının Öğretim Yöntemleri Kapsamında Yöresel Tavrıların Değerlendirilmesi, Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E Mayıs-Haziran'14 Sayı:13 ISSN 1308-2698.
- Karadeniz, E. (1965). Türk Musikisi Nazariye ve Esasları, Küğ Yayınları, Ankara.
- Kuzucu, K. (1997). Türk Âşık ve Ozanlık Geleneğindeki Makamlar ile Türk Tasavvuf Musikisindeki Makamların Ortak Olanları ve Kullanıldıkları Alanlar. Ankara: Ankara Üniversitesi İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı (Türk Din Musikisi) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Soldan, M. M. (2005). U. Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı. Ankara: Grafikler Yayınları.
- Özbek, M. (1994). Folklor ve Türkülerimiz. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş. (3. Basım), Özener Matbaası.
- Özer, L. (2015). Samsun Yöresi Türk Halk Müziği Ezgilerinin Müzikal Ve Edebi Yönden İncelenmesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Konya.
- Özbek, M. (1994). Folklor ve Türkülerimiz. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş. (3. Basım), Özener Matbaası.
- Özkan, İ, H. (1998). Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul.

Öztuna, Y. (1990). Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

MEB, (2012). Müzik Aletleri Yapımı, Müzikte Sistem ve Makamlar, Ankara.

Sağır, T. (2004). Temel Müzik Teorisi. İstanbul: Bemol müzik yayınları

Sarısözen, M. (1962). Türk Halk Musikisi Usûlleri, Ankara: Resimli Posta Matbaası Ltd. şirketi.

Sözer, V. (1986). Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi II. İstanbul: Evrim Matbaacılık.

Sümbüllü, H, T. (2006). Türkiyede Ayak Kavramının Geleneksel Türk Halk Müziği Kaynağında Ne Ölçüde Kullanıldığının İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Şahin, M. (2010). Türk Halk Müziğinde Coğrafi Motifler ve Türküler Atlası. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

Torun, G, A. (2005). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Akçay Yayınları.

Turhan, S. (2007). Tatyân Havaları. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Tanrıkorur, C. (1998). Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler. İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Tüfekçi, N. (1986) Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul.

Şengül, C. (2010). Erzurumlu Raci Alkır Hayatı ve Eserleri, Erzurum: Eser ofset Matbaacılık.

Şengül, C. (2016). Kazakistan-Türkiye Halk Müziği Etkileşiminde Ahmet Hulusi Seven, International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS).

Raci Alkır; 60 yıl paneli, 2010

Yılmaz, A. (2014). Barış Manço Eserlerinin Türk Müziği Makamları Bakımından İncelenmesi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

(<http://www.erkurumyenigun.com/unutulan-deger--racialkir--6074h.htm>) Erişim Tarihi 21.09.2017.

(<http://turkulerleerkurum.com/forum/showthread.php?t=2068>) Erişim Tarihi; 13.10.2017.